

IQTISODIY O'SISH VA MILLIY BOYLIK

Jumayeva Z.B.

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

Toshova A.R.

Osiyo xalqaro universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15052641>

Annotatsiya. Mazkur maqolada iqtisodiy o'sish tushunchasi, uning milliy boylik bilan bog'liqligi va jamiyatning farovonligiga ta'siri tahlil qilinadi. Iqtisodiy o'sish mamlakatda ishlab chiqarilgan tovar va xizmatlar hajmining ortishi bilan tavsiflanib, u milliy boylikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, maqolada iqtisodiy o'sishning asosiy omillari – mehnat unumdorligi, kapital jamg'arish, innovatsiyalar, tabiiy resurslardan foydalanish va davlat siyosati kabi jihatlar ko'rib chiqiladi. Barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish uchun samarali boshqaruv, texnologik taraqqiyot va resurslarning oqilona taqsimlanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy o'sish, milliy boylik, YaIM, investitsiyalar, innovatsiyalar, mehnat unumdorligi, tabiiy resurslar, davlat siyosati, texnologik taraqqiyot.

Iqtisodiy o'sish va milliy boylik har bir davlatning rivojlanish darajasini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardan hisoblanadi. Iqtisodiy o'sish milliy daromadning ortishi bilan tavsiflanadi, milliy boylik esa mamlakatdagi barcha moddiy va nomoddiy resurslarning yig'indisini ifodalaydi. Ushbu maqolada iqtisodiy o'sish tushunchasi, uning milliy boylik bilan bog'liqligi va iqtisodiy rivojlanish jarayonlariga ta'siri keng muhokama qilinadi.

Iqtisodiy o'sish deganda, mamlakatda ishlab chiqarilgan tovar va xizmatlar hajmining ortishi tushuniladi. Bu jarayon odatda YaIM (yalpi ichki mahsulot) yoki YaMM (yalpi milliy mahsulot) o'sishi orqali o'lchanadi. Iqtisodiy o'sish ikki turga bo'linadi:

1. Qisqa muddatli iqtisodiy o'sish – bu kon'yunkturaviy omillar, ya'ni talab va taklifning o'zgarishi natijasida yuzaga keladigan o'sishdir.
2. Uzoq muddatli iqtisodiy o'sish – texnologik taraqqiyot, kapital jamg'arish va mehnat unumdorligining ortishi bilan bog'liq bo'lgan o'sishdir.

Milliy boylik davlatning iqtisodiy qudratini ifodalovchi muhim tushuncha bo'lib, quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

- Tabiiy resurslar – yer, suv, foydali qazilmalar va ekologik muhit.
- Inson kapitali – ta'lim, sog'liqni saqlash, malaka va tajribalar.

- Ijtimoiy infratuzilma – transport, aloqa, kommunikatsiya tarmoqlari.
- Moliyaviy kapital – investitsiyalar, bank tizimi va boshqa moliyaviy aktivlar.
- Iqtisodiy institutlar – huquqiy tizim, davlat boshqaruvi va biznes muhitining sifati.

Milliy boylikning samarali boshqarilishi iqtisodiy o'sishning barqaror bo'lishini ta'minlaydi.

Iqtisodiy o'sish va milliy boylik o'rtasidagi bog'liqlik

Iqtisodiy o'sish milliy boylikni oshirish orqali aholining turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi. Yuqori iqtisodiy o'sish natijasida:

- Ish o'rinlari ko'payadi, ishsizlik darajasi pasayadi.
- Aholining real daromadlari ortadi, iste'mol va jamg'arish hajmi kengayadi.
- Investitsiya faolligi oshadi, yangi texnologiyalar va innovatsiyalar rivojlanadi.
- Sanoat va infratuzilma taraqqiy etadi, iqtisodiy barqarorlik ta'minlanadi.

Shu bilan birga, iqtisodiy o'sish har doim ham milliy boylikning teng taqsimlanishini kafolatlamaydi. Shuning uchun davlat ijtimoiy siyosat orqali boylikni adolatli taqsimlashni ta'minlashi lozim.

Iqtisodiy o'sishga ta'sir qiluvchi asosiy omillar quyidagilardan iborat:

1. Mehnat unumdorligi – yuqori malakali ishchi kuchi iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.
2. Kapital jamg'arish va investitsiyalar – ishlab chiqarish vositalariga kiritilgan sarmoyalar iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi.
3. Innovatsiyalar va texnologik taraqqiyot – yangi texnologiyalar ishlab chiqarish hajmini kengaytiradi.
4. Tabiiy resurslardan samarali foydalanish – resurslarning oqilona boshqarilishi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.
5. Davlat siyosati – soliq tizimi, investitsion muhit va biznesga qo'yilgan cheklovlarining ta'siri iqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'sir qiladi.

Iqtisodiy o'sishni baholash uchun quyidagi usullar qo'llaniladi:

- Yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sish sur'ati – iqtisodiy o'sishning eng muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.
 - Yalpi milliy daromad (YaMD) – mamlakat fuqarolari tomonidan yaratilgan mahsulot va xizmatlar qiymatini o'lchaydi.
 - Ishsizlik darajasi – iqtisodiy faollikni aks ettiruvchi muhim ko'rsatkichlardan biri.
 - Inflatsiya darajasi – iqtisodiy o'sishning barqarorligini baholash uchun qo'llaniladi.
- Mamlakatlar barqaror iqtisodiy o'sishga erishish uchun turli strategiyalarni qo'llaydi:

- Sanoatni modernizatsiya qilish – ilgʻor texnologiyalarni joriy qilish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish.

- Investitsiya muhitini yaxshilash – xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilish.
- Innovatsiyalar va ilm-fanni rivojlantirish – ilmiy tadqiqotlarga eʼtiborni kuchaytirish.
- Ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish – transport, aloqa va energetika tarmoqlarini yaxshilash.

Iqtisodiy oʻsish va milliy boylik oʻzaro chambarchas bogʻliq tushunchalar boʻlib, mamlakatning iqtisodiy taraqqiyot darajasini belgilaydi. Ularni rivojlantirish uchun samarali davlat siyosati, innovatsion yondashuvlar va resurslarni oqilona boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish uchun texnologik taraqqiyot, taʼlim va infratuzilmani rivojlantirish ustuvor yoʻnalishlardan biri boʻlishi lozim.

REFERENCES

1. Qudratova, G. M. (2025). THE EVALUATION OF UNIVERSITY COMPETITIVENESS: A REVIEW OF METHODOLOGIES. *SHOKH LIBRARY*.
2. Azimov, B. F., Maksudovich, A. Z., & Qudratova, G. M. (2025). THE IMPORTANCE OF INNOVATION IN ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION UNIVERSITIES. *SHOKH LIBRARY*.
3. Sodiqova, N. (2025). METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' TECHNICAL THINKING IN ECONOMICS CLASSES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 885-891.
4. Islomova, M., & Sodiqova, N. (2025). ILM-FAN VA TA'LIMDAGI INNOVATION RIVOJLANISHNING DOLZARB MUAMMOLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 300-307.
5. Bahodirovich, X. B. (2025). XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA HISOB YURITISH SIYOSATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(6), 210-215.
6. Bahodirovich, X. B. (2025). BUXGALTERIYA HISOBINING O'RGANISH USULLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 257-262.
7. Ёкубов, А. Б., & Алимова, Ш. А. (2024). МАКРОЭКОНОМИКА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРИИ И СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКИ.

8. Abidovna, A. S. (2025). INVESTMENT PROJECTS: ADVANCED MANAGEMENT AND EVALUATION. *SHOKH LIBRARY*.
9. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORT RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 112-121.
10. Hakimovich, T. M. (2025). O ‘ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG ‘BATLANTIRISH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY VOSITALAR TAHLILI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(5), 141-150.
11. Ibodulloyevich, I. E. (2024). O ‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 258-266.
12. EI, I. (2025). MINTAQALAR VA MA’MURIY HUDUDLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI INVESTITSIYA BILAN TA’MINLOVCHI IQTISODIY TIZIM SIFATIDA. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 58-69.
13. Azimov, B. F., & Yodgorova, Z. Y. (2025). METHODS OF STUDYING THE STATE OF COMPETITION IN THE EDUCATIONAL SERVICES MARKET. *SHOKH LIBRARY*.
14. Azimov, B. F. (2025). INNOVATSIYALARNI QO ‘LLAB-QUVVATLASH XIZMATLARI: ISPANIYA, POLSHA VA BOLGARIYA TAJRIBALARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 12-23.
15. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. *SHOKH LIBRARY*.
16. Қизи Рахмонкулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ХУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. “*Экономика и туризм*” *международный научно-инновационный журнал*, 6, 14.
17. Shadiyev, A. X. (2025). DEVELOPMENT OF THE CURRICULUM FOR ECONOMIC DISCIPLINES IN PRIVATE UNIVERSITIES. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(1), 389-396.
18. Shadiyev, A. X. (2025). METHODS OF TEACHING THE “ECONOMIC THEORY”. *SHOKH LIBRARY*.
19. Zaripova, G., & Naimova, N. (2025). INFLYATSIYA VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 371-378.

20. Akbarovna, N. N. (2025). PROBLEMS OF INCREASING INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION. *SHOKH LIBRARY*.
21. Supiyevna, B. M. (2025). G'AZNACHILIK-DAVLAT MOLIYASINING ENG MUHIM BO'LAGI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 117-123.
22. Supiyevna, B. M. (2025). BUDGETING IN THE PUBLIC SECTOR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(6), 90-95.
23. Jumayeva, Z. (2023). BASICS OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, 2(12), 296-300.
24. Bostonovna, D. Z. (2023). CONCEPTUAL BASIS OF IMPROVEMENT OF BANK AUDIT IN COMMERCIAL BANKS. *IMRAS*, 6(6), 118-124.
25. Tagayeva, R., & Bobojonova, M. J. (2025). BYUDJET, UNING SHAKLLANISHI VA TAQSIMLANISHI. *Modern Science and Research*, 4(2), 387-393.
26. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). JAHON BOZORIDA YASHIL IQTISODIYOTNI MOLIYALASHTIRISH TENDENSIYASI: FAKTLAR VA KO'RSATKICHLAR ASOSIDA TAHLIL. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 120-128.
27. Жумаева, З. К. (2024). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ ИНДУСТРИЙ КАК ФАКТОР РОСТА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: ОБЗОР ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.
28. Жумаева, З. К. (2024). Инвестиционная Активность Как Основной Элемент Организационно-Экономического Механизма Маркетинга Территории. *Miasto Przyszłości*, 55, 1411-1417.
29. Ibragimov, A. (2025). PROSPECTIVE WAYS OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT TO THE NATIONAL ECONOMY. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 137-143.
30. Qahhorova, J., & Ibragimov, A. (2025). XORIJIY INVESTITSİYALAR AHAMIYATI, OMILLARI VA ISTIQBOLLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 283-291.
31. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). ИННОВАЦИИ И ЦИФРОВИЗАЦИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 120-126.

32. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(4), 82-89.
33. Игамова, Ш. З. (2024). МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОГО развития ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. *Gospodarka i Innowacje.*, 43, 335-340.
34. Игамова, Ш. З. (2021). Особенности инноватики на предприятиях промышленности строительных материалов. *Архитектура. Курилиш. Дизайн Илмий-амалий журнал. ТАҚИ*, 263-267.
35. Baxtiyorova, J., & Djurayeva, M. S. (2025). BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA RAQOBATNING ROLI. *Modern Science and Research*, 4(2), 477-485.